

เอกสารแนวคิดโครงการ เรือนจำต้นแบบ เพื่ออเนกวัตติก่อกำหนดกรุงเทพ

โดยความร่วมมือระหว่าง
สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยและกรมราชทัณฑ์

เอกสารแนวคิดโครงการ

เรือนจำต้นแบบ

เพื่ออู่วัตถุข้อกำหนดกรุงเทพ

โดยความร่วมมือระหว่าง

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยและกรมราชทัณฑ์

4

7

10

11

14

16

ความเป็นมาของข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

แนวคิดโครงการเรือจำต้นแบบ

เรือจำและทัศนสถานที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเรือจำต้นแบบ

เกณฑ์การคัดเลือก

เรือจำกลุ่มเป้าหมาย

แบบประเมินการปฏิบัติของเรือจำตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Index of Implementation)

คณะกรรมการตรวจประเมินเรือจำ

กิจกรรมและกรอบเวลา

สิ่งที่เรือจำและทัศนสถานที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

บันทึก

ความเป็นมา

ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือ **ข้อกำหนดกรุงเทพ** (Bangkok Rules) เกิดขึ้นภายหลังที่องค์การสหประชาชาติโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 ได้ลงความเห็นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553 ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากล เพื่อให้ประเทศต่างๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำผิดหญิง โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านเพศสภาวะของผู้หญิงในเรือนจำ ทั้งนี้ การตั้งชื่อย่อของข้อกำหนดสหประชาชาติฉบับนี้ว่า **“ข้อกำหนดกรุงเทพ”** เนื่องมาจากองค์การสหประชาชาติต้องการให้เกียรติประเทศไทยในฐานะเป็นผู้ริเริ่มผลักดันจนข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ

ความพยายามอย่างต่อเนื่องของประเทศไทยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ จนนำไปสู่การรับรองข้อกำหนดกรุงเทพโดยองค์การสหประชาชาติ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงมีความสนพระทัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและเด็กในกระบวนการยุติธรรม โดยเมื่อครั้งที่เสด็จเยี่ยมชมและประทานสิ่งของแก่ผู้ต้องขังหญิงและเด็กติดผู้ต้องขัง ณ กักตันทสถานหญิงกลาง เมื่อเดือนกรกฎาคม 2544 ทรงได้สัมผัสกับชีวิตของผู้ต้องขังที่ขาดโอกาส จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการให้ความช่วยเหลือประชากรกลุ่มประปรายเหล่านี้ และริเริ่มโครงการต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังหญิงและเด็กติดผู้ต้องขัง โดยมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเมื่อ พ.ศ. 2549 พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงมีพระดำริให้จัดตั้งโครงการกำลังใจขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือ ดูแลด้านสุขภาพ และให้สนับสนุนด้านจิตใจแก่ผู้ต้องขังหญิงทั้งในขณะจำคุกและภายหลังได้รับการปล่อยตัว โดยมุ่งเน้นการให้โอกาสผู้ต้องขังหญิงในการกลับคืนสู่สังคม ตลอดจนส่งเสริมให้สังคมไทยได้เข้าใจปัญหาของผู้ที่เคยทำผิดพลาดที่ต้องการโอกาสที่จะเริ่มต้นใหม่

สืบเนื่องจากความสำเร็จของโครงการกำลังใจ กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งโครงการ Enhancing Lives of Female Inmates (ELFI) หรือ โครงการจัดทำข้อเสนอในนามประเทศไทยเพื่อผลักดันให้เป็นข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ เมื่อ พ.ศ. 2551 โดยเป็นโครงการระดับนานาชาติที่มุ่งต่อยอดความสำเร็จจากการช่วยเหลือผู้ต้องขังหญิงภายในประเทศไปสู่การปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในระดับสากลโดยผ่านยุทธศาสตร์การทูตเชิงรุก จนกระทั่งได้เจรจาโน้มน้ำและแสวงหาความร่วมมือทั้งจากกลุ่มนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานราชทัณฑ์ รวมทั้งผู้แทนประเทศต่างๆ ในเวทีสหประชาชาติ ในการจัดทำข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิงจนประสบผลสำเร็จ และได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65

แนวคิดการพัฒนาข้อกำหนดกรุงเทพตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำผิดหญิงมีความต้องการเฉพาะด้านที่ต่างไปจากผู้ต้องขังชายและเนื่องจากผู้ต้องขังหญิงเป็นประชากรกลุ่มน้อยในกระบวนการยุติธรรม ทำให้เรือนจำในประเทศต่างๆ มักถูกออกแบบขึ้นโดยมิได้คำนึงถึงความต้องการเฉพาะด้านของผู้หญิง อาทิ เรื่องสุขอนามัย สุขภาพผู้หญิง การดูแลเด็กติดผู้ต้องขัง ทำให้การดูแลผู้ต้องขังหญิงในหลายประเทศ ยังขาดความละเอียดอ่อนด้านเพศสภาพ (gender sensitivity) ฉะนั้น จึงควรที่จะต้องมี ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นมาตรฐาน สำหรับผู้ปฏิบัติงานราชทัณฑ์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกลุ่มนี้ โดยข้อกำหนดกรุงเทพจะเป็นส่วนเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ.1955 (UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners หรือ SMR) รวมถึงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (UN Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures หรือ Tokyo Rules) ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำผิดหญิงเป็นไปอย่างเคารพซึ่งสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

ข้อกำหนดกรุงเทพ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1

ข้อกำหนดทั่วไป (Rules of General Application)

ว่าด้วยการบริหารจัดการเรือนจำโดยทั่วไป และใช้กับผู้กระทำผิดหญิงที่อยู่ในระหว่างการควบคุมทุกประเภท ทุกสถานะคดี ทั้งคดีแพ่ง และคดีอาญา รวมไปถึงผู้หญิงที่ถูกควบคุมด้วยมาตรการเพื่อความปลอดภัย

ส่วนที่ 2

ข้อกำหนดที่ใช้สำหรับผู้ต้องขังลักษณะพิเศษ (Rules Applicable to Special Categories)

ว่าด้วยการจำแนกลักษณะ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในแต่ละประเภท อาทิ ผู้ต้องขังที่เคยเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรง ผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังซึ่งเป็นชนพื้นเมือง ชนกลุ่มน้อย ชนเผ่า ฯลฯ

ส่วนที่ 3

มาตรการที่มีใช้การคุมขัง (Non-custodial Measures)

ว่าด้วยการใช้วิธีการและมาตรการลงโทษโดยไม่ใช้การคุมขัง สำหรับผู้กระทำผิดหญิง และเยาวชนหญิงในทุกลำดับชั้นของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ในชั้นจับกุม ชั้นก่อนพิจารณา ชั้นพิพากษา และหลังมีคำพิพากษา

ส่วนที่ 4

การวิจัย การวางแผน การประเมินผล และการสร้างความตระหนักแก่สาธารณชน (Research, Planning, Evaluation and Public Awareness Raising)

ว่าด้วยการวิจัย การวางแผน การประเมินผล การสร้างการรับรู้ของสังคม ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูล เกี่ยวกับภูมิหลังของผู้กระทำผิดหญิง เหตุปัจจัย การกระทำผิด และผลกระทบจากการการจำคุกที่มีต่อผู้กระทำผิดหญิงและบุตรของผู้ต้องขัง

แนวคิดโครงการ เรือนจำต้นแบบ

การรับรองข้อกำหนดกรุงเทพโดยสมัชชาสหประชาชาติถือเป็นเพียงก้าวแรก
ของความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและ
ผู้กระทำผิดหญิงทั่วโลก ดังนั้น เพื่อต่อยอดความสำเร็จอย่างยั่งยืนในการ
ส่งเสริมการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปปรับใช้ รัฐบาลจึงได้จัดตั้ง**สถาบัน**
เพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (สธก.) หรือ **TIJ**
(Thailand Institute of Justice) ขึ้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2554 โดย
หนึ่งในภารกิจหลักของ TIJ คือ **การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการ**
อนุวัติข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง
และมาตรการที่มีใช้การคุมขัง สำหรับผู้กระทำผิดหญิง หรือ
“Bangkok Rules” ในเรือนจำทั้งในประเทศและต่างประเทศ

TM โดยความร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ริเริ่มจัดทำโครงการเรือนจำต้นแบบในปี พ.ศ. 2558 เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดดครงเทพ ตลอดจนสนับสนุนให้เรือนจำและทัณฑสถานหญิงมีนโยบาย แนวทางการปฏิบัติ สถานที่ และทัศนคติในการปฏิบัติหน้าที่ดูแลและควบคุมผู้ต้องงหนิงที่สอดคล้องตามข้อกำหนดดครงเทพ โดยมุ่งเน้นให้เรือนจำและทัณฑสถานทีผ่านเกณฑ์คัดเลือก ได้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามข้อกำหนดดครงเทพ ทั้งนี้ ระหว่าง พ.ศ. 2558-2559 มีเรือนจำและทัณฑสถานทีผ่านการประเมินให้เป็นเรือนจำต้นแบบแล้ว 6 แห่ง ได้แก่ เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง ทัณฑสถานหญิงชลบุรี และเรือนจำกลางสมุทรสงคราม

โครงการเรือนจำต้นแบบมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ

1

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เรือนจำและทัณฑสถานได้นำเอาข้อกำหนดดครงเทพไปใช้ในการบริหารเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและเพิ่มพูนศักยภาพของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานระหว่างประเทศด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องง

3

เพื่อคัดเลือกเรือนจำและทัณฑสถานทีมีแนวทางปฏิบัติทีสอดคล้องกับข้อกำหนดดครงเทพให้เป็น “เรือนจำต้นแบบ” และเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องงหนิง

พิธีมอบประกาศนียบัตรโครงการ
เรือนจำต้นแบบ พ.ศ. 2560

ในการนี้ TIJ มีแนวคิดขยายการพัฒนาเรือนจำต้นแบบตามข้อกำหนดกรุงเทพ ให้เกิดขึ้นในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อให้เกิดการศูนย์การเรียนรู้สำหรับ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไทย และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาเซียน โดยมุ่งหวังให้เรือนจำ ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเรือนจำต้นแบบเป็นตัวอย่างเชิงรูปธรรม ที่สะท้อนถึงความสำเร็จในการนำเอาข้อกำหนดกรุงเทพไปปรับใช้จริง ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ และสืบทอดความมุ่งมั่นของรัฐบาลไทยในการยกระดับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่สอดคล้องตามมาตรฐาน ระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ TIJ จึงเริ่มดำเนินการเปิดรับสมัครเรือน จำและทัณฑสถานในเขตภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ในระหว่าง พ.ศ. 2560 - 2562 เพื่อเชิญชวนเรือนจำและทัณฑสถาน ในภูมิภาคต่างๆ ที่สนใจได้เข้าร่วมโครงการเรือนจำต้นแบบต่อไป

เรือนจำและทัณฑสถาน

ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเรือนจำต้นแบบ

ปี 2558
เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี
ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่
เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปี 2560
เรือนจำกลางเชียงราย
เรือนจำอำเภอฟาง
ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก
เรือนจำกลางตาก

ปี 2559
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง
ทัณฑสถานหญิงชลบุรี
เรือนจำกลางสมุทรสงคราม

ปี 2561
เรือนจำอำเภอรัตนบุรี
เรือนจำกลางนครราชสีมา

เกณฑ์การคัดเลือก

เรือนจำ
กลุ่มเป้าหมาย

- ทันทสถานหญิง
- เรือนจำที่มีแดนหญิง ขนาดใหญ่
- เรือนจำที่มีแดนหญิง ขนาดเล็ก

แบบประเมิน
การปฏิบัติ
ของเรือนจำ
ตามข้อกำหนด
กรุงเทพ

แบบประเมินการปฏิบัติของเรือนจำตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Index of Implementation) พัฒนามาจากเครื่องมือขององค์กร Penal Reform International (PRI) โดย TIJ ได้ร่วมกับกรมราชทัณฑ์นำมาปรับให้เข้ากับบริบทของประเทศไทย ประกอบด้วยข้อคำถาม 9 หมวด ที่ประเมินการปฏิบัติข้อกำหนดกรุงเทพตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบาย จนถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งกระบวนการ โดยข้อคำถามออกแบบเพื่อให้สามารถประเมินด้วยตนเอง หรือประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก และผลการประเมินเชิงปริมาณและคุณภาพ จะสามารถนำไปใช้พัฒนาการดำเนินงานของเรือนจำนั้นๆ ได้

9 หมวด

แบบประเมินการปฏิบัติ ตามข้อกำหนดกรุงเทพ

นโยบายเรือนจำ	●	13	ข้อ
การรับตัว/ การลงทะเบียน	●	9	ข้อ
สุนอนามัย/ การบริการด้านสุขภาพ	●	43	ข้อ
ความปลอดภัยและความมั่นคง	●	19	ข้อ
การติดต่อกับโลกภายนอก	●	17	ข้อ
การจำแนกลักษณะและการปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล	●	6	ข้อ
ผู้ต้องขังลักษณะพิเศษ	●		
ชาวต่างชาติ	—	4	ข้อ
ชนกลุ่มน้อย	—	3	ข้อ
ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี	—	4	ข้อ
ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์/ ผู้ต้องขังหญิงให้นมบุตร	●	25	ข้อ
ผู้ต้องขังหญิงที่มีบุตรติด			
การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	●	11	ข้อ
รวม		154	ข้อ

คณะกรรมการ ตรวจประเมินเรือนจำ

คณะกรรมการภายนอก 2 ท่าน
และผู้เชี่ยวชาญของ TIJ 1 ท่าน

กิจกรรมและกรอบเวลา

หมายเหตุ: ช่วงเวลาการประเมินเรือนจำอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

สิ่งที่จะได้

จากการทำโครงการ

- **การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารเรือนจำ อาทิ**
 - การฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการผู้ต้องขังหญิงระดับภูมิภาคอาเซียน (หลักสูตร 2 สัปดาห์)
 - การศึกษาดูงานเรือนจำต้นแบบในจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย
 - การศึกษาดูงานเรือนจำในต่างประเทศ
- **คำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาเรือนจำด้านต่างๆ อาทิ**
 - ด้านการออกแบบและปรับปรุงเรือนจำเชิงกายภาพ
 - ด้านโปรแกรมการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง
 - ด้านการประชาสัมพันธ์และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เรือนจำ
 - ด้านการดูแลผู้ต้องขังตั้งครรภ์และเด็กติดผู้ต้องขัง
- **การพัฒนาทักษะเฉพาะด้านของเจ้าหน้าที่ อาทิ**
 - การจัด workshop เกี่ยวกับการอนุรักษ์ข้อกำหนดกรุงเทพให้เจ้าหน้าที่เรือนจำ
 - การจัด workshop เพื่อพัฒนาศักยภาพเฉพาะด้าน เช่น ด้านดูแลผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบางได้แก่ผู้ต้องขังตั้งครรภ์ เด็กติดผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังต่างชาติ เป็นต้น
- **เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชน
กรมราชทัณฑ์ในภูมิภาคอาเซียน และองค์การระหว่างประเทศ**

การศึกษาดูงานของผู้แทนเรือนจำ
ที่เข้าร่วมโครงการเรือนจำต้นแบบ
ณ กรมราชทัณฑ์เขตบริหารพิเศษฮ่องกง
แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาเซียนศึกษาดูงาน
ณ เรือนจำต้นแบบจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

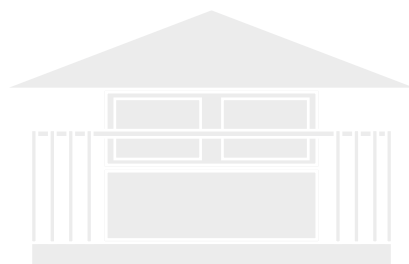
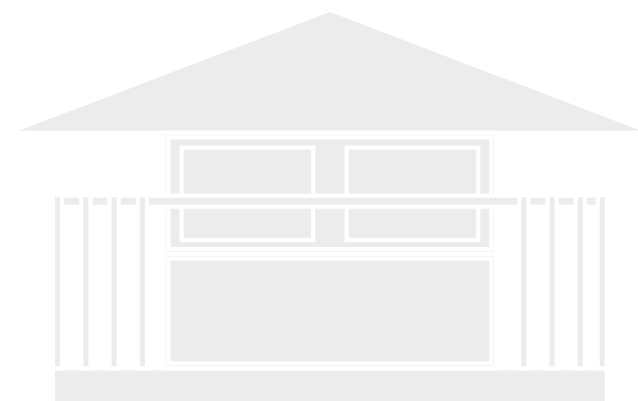

หลักสูตรสำหรับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาเซียน
ว่าด้วยการบริหารจัดการผู้ต้องขังหญิง
ในภูมิภาคอาเซียน

ity/Discussion
The ideal characteristics of femininity and masculinity in your
women and men meant to behave?
Is and boys learn femininity and masculinity?
The positives associated with being a woman and being
The negatives associated with being a woman and being
If a woman is masculine or a man is feminine?

บันทึก

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

อาคารจีพีเอฟ วิทยุ อาคารบี ชั้น 16

ถนนวิทยุ แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. +66 (0) 2118 9400 โทรสาร +66 (0) 2118 9425,26

อีเมล info@tijthailand.org

www.tijthailand.org